

Julia Sousa Poza

Sexisme: la violència de les mil cares

On som i cap on anem

Pròleg de Marina Subirats

FUNDACIÓ
Periodisme
Plural

Octaedro
Editorial

COL·LECCIÓ: Periodisme i Drets Humans

TÍTOL: *Sexisme: la violència de les mil cares. On som i cap on anem*

AUTORA: Julia Sousa Poza

TÍTULO ORIGINAL: *Sexismo: la violencia de las mil caras. Cómo estamos y hacia dónde vamos* (Octaedro, 2019)

TRADUCCIÓ: Xavier Torras Isla

Aquest llibre ha comptat amb l'assessorament de Magda Bandera i J. J. Caballero (periodistes) i de Manuel Gené Badia, metge especialista en Medicina Legal i Forense i professor de la Universitat de Barcelona.

Primera edició: juny de 2020

© Fundació Periodisme Plural / Julia Sousa Poza

© del Pròleg: Marina Subirats

© d'aquesta edició:

Octaedro Editorial

C. Bailèn, 5 – 08010 Barcelona

Tel.: 93 246 40 02

octaedro@octaedro.com

www.octaedro.cat

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes a la llei. Dirigeixi's a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

ISBN: 978-84-17667-48-1

Dipòsit legal: B 11514-2020

Realització i producció: Octaedro Editorial

Disseny de la coberta: Tomàs Capdevila

Impressió: Ulzama

Imprès sobre paper ecològic, certificat FSC

Imprès a la UE – *Printed in EU*

No es neix dona; s'arriba a ser-ho.

SIMONE DE BEAUVOIR

Sumari

- 11 Agraïments
- 13 Pròleg: una peça imprescindible al vostre aixovar
- 17 Presentació: la violència de gènere no és una guerra de sexes
- 27 1. El sexisme: masculinitat i patriarcat
- 45 2. Mites sobre la violència de gènere
- 57 3. Construcció, destrucció i reconstrucció de la identitat
- 107 4. Perfil de la dona maltractada
- 125 5. Perfil de l'home maltractador
- 143 6. Ajudes i protecció a les víctimes del maltractament
- 159 7. Orfes
- 167 Bibliografia

Agraïments

Aquest llibre va néixer arran del projecte personal d'una dona, la Carme Badía Mutlló, que no es podia quedar de braços plegats davant la violència de gènere. Gràcies per la seva confiança i per deixar-me plena llibertat per posar-m'hi.

Gràcies als psicòlegs, funcionaris, metges forenses... que duen a terme una tasca silenciosa però crucial perquè aquest problema no romanguí ocult.

A la Fundació Periodisme Plural per la seva dedicació per revelar què són les «ulleres violetes», i al Jordi, per la paciència que ha tingut mentre vaig bussejar en aquest tema alhora complex i simple.

Com va dir Simone de Beauvoir el 1942, la dona ha de descobrir-se a si mateixa. De la mateixa manera, diria jo, que l'home. Aquest és el nostre gran repte.

Pròleg: una peça imprescindible al vostre aixovar

Sabem que a Ucraïna les núvies, quan s'han de casar, reben com a part del seu aixovar un tauler d'escacs; allà es considera que tota dona ha de conèixer aquest joc, com a element de la seva preparació per a la vida en parella. La meua proposta, en aquesta etapa de la història –i encara més en les anteriors, per bé que llavors era impossible– és que tota dona que es prepari per anar a conviure amb un home rebí com a aixovar indispensable aquest llibre. Estic convençuda que, si fos així, aquesta futura esposa s'estalviaria molt de dolor i podria entendre, d'una manera molt més clara, quins són alguns dels problemes a què pot haver de fer front en el seu futur immediat.

Implica, això, que cal advertir a les dones que viure en parella pot ser un calvari? No, en absolut. Passa, tanmateix, que una de les decisions més importants de les nostres vides, aquella en què fem el pas cap a la convivència en parella i la possible formació d'una família, se sol fer gairebé a cegues, sense cap carta de navegació que ens mostri quines rutes ens hi trobarem ni contra quins esculls podem naufragar. La ideologia de l'amor romàntic, del cel a la terra, inherent a la idea d'anar a viure amb l'ésser estimat, oculta amb astúcia les realitats que acaben esclatant a la llum pública. Desvelar-les a les dones no vol dir pas destruir-los la il·lusió sobre la felicitat que viuran o sobre l'home meravellós amb qui la compartiran; consisteix, en essència, a prevenir-los que les relacions de parella se segueixen construint en un marc que, tot i que ja és legal, també és mental, on l'home és el

dominant i la dona, la dependent. És a dir, som en un marc encara profundament desigual, que dona la prioritat de decisió als homes; amb la diferència, respecte del passat, que abans això quedava explícit i ara no.

Avui les lleis són igualitàries, però les mentalitats no han evolucionat prou perquè aquesta igualtat flueixi de forma espontània; els canvis legals representen un avenç, però força dones descobriran, al llarg de la seva vida en parella, que la realitat dista enormement d'estar ajustada a les lleis i que, si miren d'invocar-les, encara es toparan amb un munt de dificultats perquè el seu entorn se les escolti i els doni suport.

No estem preparades per mirar als ulls a la violència masclista; tradicionalment ha estat vista com una cosa normal. «Els homes són així, què hi farem? Però el meu no, el meu és molt bo i m'adora». La socialització de les dones ens inculca que si quelcom va malament, la culpa és nostra; alguna cosa devem haver fet nosaltres per haver irritat aquest baró tan bo i sensat que no seria capaç de viure sense el nostre afecte. Ni tan sols és fàcil de detectar, la violència masclista; sovint es tracta de micromasclismes, aquest concepte cabdal cada cop més conegut i que tant sí com no hem d'aprendre a detectar; petits gestos en aparença inofensius que en ocasions es llegeixen com a protectors o com el producte de la gelosia, com si fossin senyals de cura o d'un gran amor. Però que van minant la confiança d'una dona en si mateixa, en la seva capacitat per decidir i per actuar, fins que la converteix en un titella insegur sotmès a la voluntat d'una parella que la tiranitza.

Però no es tracta només de micromasclismes; la ràdio m'informa aquest matí que en dos dies s'han produït tres morts de dones a Espanya. La mort: el punt àlgid que pot assolir la violència masclista, la culminació, habitualment, d'una tortura que s'ha prolongat durant anys i que només visualitzem quan arriba al seu zenit; mentre no ho faci, la desconexem, tot i que afecta milers de dones i les destrueix dia rere dia, fins a arribar a la mort física o psíquica. Una situació inadmissible a aquestes altures de la nostra història, en una societat

que es vol civilitzada i democràtica i en la qual, però, néixer dona encara du aparellat un risc de patir tota mena de discriminacions, inclosa la mort a mans de persones estimades.

Regalem a les dones, doncs, aquest llibre de Julia Sousa, *Sexisme: la violència de les mil cares*. L'autora hi resumeix d'una manera molt entenedora un seguit d'aspectes bàsics de la qüestió: què és la violència de gènere, per què persisteix el sexisme en la societat, les condicions que imposa el patriarcat, com té lloc la construcció de la identitat femenina i masculina, el perfil de la dona maltractada i les conseqüències del maltractament en la seva vida, les característiques del maltractador, la protecció i la legislació que hi ha a Espanya per a les dones maltractades. Són coses que totes hauríem de conèixer per ser conscients que, amb tot l'afecte i la millor voluntat, podem haver d'encarar-nos amb situacions espantoses i terriblement destructives per a la nostra vida.

Però no n'hi ha prou que el llegeixin les dones: també, i potser fins i tot de forma més necessària, ho haurien de fer els homes. És del tot injust que siguem les dones les qui hàgim d'enfrontar-nos a la violència masculina i que ens toqui resoldre-la a nosaltres; la nostra comesa és manegar la nostra debilitat, les nostres pors, tot allò que se'ns ha imbuït i que hem de superar, i ja ens hi hem posat. Als homes els han infós que han de ser forts assertius, manaires i que han d'imposar la seva voluntat per qualsevol mitjà, i això inclou la violència en totes les seves modalitats. I el que tot això té de negatiu ho han de revisar i corregir els mateixos homes, perquè és la seva responsabilitat. Cal que els uns i les altres desconstruïm bona part del que ens va ser transmès en la nostra infància, producte de mil·lennis de patriarcat i de submissió de les dones. No és pas fàcil: hem de desconstruir-ho no només en la nostra ment i en la nostra societat, sinó també en les nostres conductes, en el nostre dia a dia.

Això ens farà millors a totes i a tots i ens permetrà conviure en pau i posar fi a la terrible xacra de la violència masclista, un factor mortífer gravíssim en la nostra societat.

Llegiu i difongueu aquest llibre, un bon instrument per a aquest canvi tan necessari. I assimileu i penseu-hi, en el que s'hi diu, i a partir d'aquí vegeu com pot canviar el vostre comportament, tant si sou un home com si sou una dona.

MARINA SUBIRATS

Presentació: la violència de gènere no és una guerra de sexes

Un núvol tòxic

La violència de gènere constitueix un delictes invisible, perquè actua d'amagat i, tanmateix, està present en multitud d'actes diaris i no coneix fronteres, cultures ni estrats socials. És com un núvol que ho cobreix tot, que ho contamina tot, i fins ara el que tenim són algunes lleis que protegeixen les víctimes, amb les quals no n'hi ha prou. Malgrat tot, alguna cosa es mou, això és innegable.

El que és alarmant d'aquest núvol és quan pren la forma d'assassinats. Quan esclaten aquests episodis la gent hi respon amb repulsa, però massa vegades acaba mirant cap a un altre costat o pensant que «això mai em passarà a mi». Res més lluny de la realitat. La violència de gènere és subjacent a milers d'expressions quotidianes, relacions de parella, programes de televisió, pel·lícules, anuncis publicitaris, ofertes de feina o en una simple conversa de cafè. Perquè la violència de gènere, que en la seva mateixa definició ja ha comportat moltes deliberacions, està per damunt de professions, i de classes socials, i de ciutats, pobles i països. Tot ho atropella, i a tot arreu, com un tsunami que es nodreix d'una cultura ancestral, on el patriarcat imposa les seves pautes de comportament i de relació respecte a la dona; una dona a qui en moltes ocasions l'anomena el «sexe dèbil», una accepció que la Reial Acadèmia Espanyola va modificar a finals del 2017, per bé que no la va eliminar. Des de llavors, a l'asèptica de-

finició de «conjunt de les dones» s'hi ha afegit que es tracta d'una expressió amb una «intenció despectiva o discriminatòria». Està clar que el llenguatge sempre és el reflex d'una societat i que els canvis en les nomenclatures també són conseqüència d'una evolució. Per tant, de nou, alguna cosa es mou.

Si la violència de gènere com a definició en si mateixa ha patit controvèrsies, no ha estat en va. Aquest concepte per delimitar el problema globalment neix el 1995, en un Congrés sobre la Dona que es va organitzar a Pequín sota els auspicis de l'ONU. En aquell congrés es va consensuar que *violència de gènere* era l'expressió que etimològicament millor respon a l'acte de «sotmetre físicament o sexualment l'home a la dona, en les societats d'estructural patriarcal». La violència de gènere a Espanya queda recollida com una «violència que es dirigeix a les dones pel sol fet de ser-ho i per ser considerades, pels seus agressors, mancades dels drets mínims de llibertat, respecte i capacitat de decisió».

Una de les causes de la violència de gènere és el sexisme, que en força ocasions es confon amb el masclisme. Ana de Miguel, una de les filòsofes feministes més expertes en temes de sexisme, ens explica que «efectivament, el sexisme és una de les raons fonamentals de la violència de gènere, no només a Espanya sinó a tot el món. N'hi ha prou de veure la violència tan variada que pateixen les dones pel fet de ser dones, les violacions ho deixen clar, per exemple». Un dels seus darrers llibres, *Neoliberalismo sexual. El mito de la libre elección*, aborda precisament les relacions sexuals des del punt de vista del gènere. La psicòloga i escriptora Victoria Sau, morta el 2017, va exposar a la seva obra *Diccionario Ideológico Feminista* que «el masclisme el constitueixen aquells actes, físics i verbals, per mitjà dels quals es manifesta de forma vulgar i poc apropiada el sexisme subjacent a l'estructura social. El masclista es limita a posar en pràctica d'una manera grollera allò que li ofereix el sexisme de la cultura a la qual pertany per nacionalitat o condició social». En altres paraules, si el masclisme és comportament, el sexisme és mètode, estratègia. Per això, el masclisme es vincula més aviat a les relacions interpersonals

quotidianes, mentre que el sexisme com a ideologia té un caràcter més institucional.

El Conveni d'Istanbul del 2011

El revulsiu més important que hi ha hagut fins ara a escala europea per fer front a aquest problema ha estat el Conveni d'Istanbul, ja que és l'únic d'àmbit europeu que ha identificat i expressat textualment que la violència envers la dona és un atemptat contra els drets humans.

Aquest conveni va començar a prendre forma el 2008, quan el Consell d'Europa va llançar diverses iniciatives al voltant de l'alarmant escalada de violència de gènere al continent. Es pretenia que hi hagués lleis en el pla europeu per afrontar el problema, atès que per primer cop es considerava la violència de gènere com un problema universal, i no exclouent o únic en un país membre. Així, es va creure convenient crear un marc legal conjunt que atengués i protegís les víctimes en tots i cadascun dels països signants de l'acord, per tal que el trasllat o l'expulsió de qualsevol dona o agressor per aquest delictes no es beneficiés d'un oasi legal al país d'acollida.

Al febrer del 2011 el Consell d'Europa va aprovar el Conveni d'Istanbul, al qual Espanya es va integrar *de facto* l'agost del 2015, després que les Corts espanyoles l'haguessin aprovat un any abans. Encara no s'hi han adherit tots els països membres de la Unió Europea. De moment, resten per signar-lo Alemanya, Holanda, Polònia, Luxemburg, Romania, Letònia, Lituània, Bulgària, la República Txeca, Xipre, Croàcia, Eslovènia i el Regne Unit, el qual ara es manté en dubte arran de la seva sortida de la Unió Europea.

Aquest tractat, el més progressista fins avui, intenta donar resposta a dades tan esgarrifoses com que 25 milions de dones europees van ser víctimes de violència de gènere el 2014, segons dades de l'últim estudi dut a terme al llarg de quatre anys per l'Agència de Drets humans. De fet, el 2016 l'ONU va qualificar aquest problema

com una «pandèmia mundial». L'ONU també recull que la violència de gènere és la principal causa de mortalitat de les dones entre 15 i 44 anys, molt per sobre del càncer, els accidents de trànsit o altres factors.

També per primera vegada, aquest conveni estableix una definició universal de *gènere*, en entendre'l com «els papers, comportaments, activitats i atribucions socialment construïts que una societat concreta considera propis de dones o d'homes». Aquesta declaració de principis sacseja, segons els experts, molts pilars legislatius, ja que no és el sexe allò que determina una consideració legal amb efectes agreujants, sinó el caràcter lesiu que pugui ocasionar en una relació de desigualtat. No es tracta, doncs, d'una guerra de sexes o d'un sexe contra un altre, sinó d'un delictes que resta capacitats d'igualtat a l'altre.

La sanció legal deixa de ser sexista, atès que no afecta la biologia de la víctima o de l'agressor. Per aquest motiu, el tractat defineix *violència contra la dona* com «tots els actes de violència, física, sexual, psicològica o econòmica, que es produeixen dins la família entre cònjuges, parelles de fet, independentment que l'autor del delictes comparteixi el domicili amb la víctima o l'hagi compartit». Per la seva banda, la violència contra els homes, nens o gent gran es qualifica com a *violència domèstica*. Encara que sembli intranscendent diferenciar el caràcter de cada violència, no ho és respecte de les conseqüències legals que té cada cas, ja que comporta procediments diferents. Els jutjats de violència de gènere, que van néixer cap a l'any 2004, es van crear per començar a tractar aquesta tipologia de delictes, amb jutges i fiscals preparats per a aquesta comesa.

El Conveni d'Istanbul reconeix la naturalesa estructural de la violència contra la dona i que està basada en el gènere, dins les societats amb una relació patriarcal en el si de les famílies. En aquest nou marc legal resta exclòs un segment social com són els gais i les lesbianes. Segons la legislació espanyola actual, un delictes comès dins d'una parella homosexual es deriva directament a un jutjat d'instrucció, mai a un de violència de gènere, perquè per a aques-

ta legislació només queda tipificat l'home agressor contra la dona. Per aquesta raó, els col·lectius de gais i lesbianes d'Espanya estan reclamant un marc jurídic que garanteixi protecció i recursos a les víctimes, tal com recull l'actual Llei de violència de gènere. Els col·lectius proposen que es podria tipificar com a *violència intragènere* i defensen que inserir-la dins d'aquesta llei del 2004 ajudaria que afloressin molts casos que ara romanen ocults. De fet, no hi ha estudis rigorosos ni estadístiques fiables sobre els casos que poden tenir lloc anualment a Espanya respecte de parelles homosexuals o relacions homosexuals.

El Pacte d'Estat a Espanya del 2017

L'any 2017 va ser clau a Espanya, ja que va significar fer un pas endavant en la Llei de violència de gènere del 2004, aprovada durant el mandat de José Luis Rodríguez Zapatero. El 25 de juliol del 2017, els partits polítics espanyols van signar un acord històric contra la violència de gènere, el qual s'ha anomenat el Pacte d'Estat, amb un pla de dues-centes mesures i un pressupost de 1.000 milions d'euros per fer front a les agressions masculines per als cinc anys següents.

El pacte assolit recull mesures per prevenir la violència masculina des de l'escola, ampliar la protecció i modificar els criteris d'acreditació de les víctimes a fi d'incloure-hi les que encara no han presentat una denúncia, així com de garantir la seva seguretat i la dels seus fills. També es preveu una prestació durant sis mesos perquè puguin començar una nova vida.

L'article primer del pacte va ser un dels temes més controvertits, perquè aborda qüestions com ara la definició de la *violència de gènere*, que grups com Podem van intentar, infructuosament, estendre més enllà de l'àmbit de les parelles o exparelles perquè fes referència a tot tipus de violència contra les dones. De fet, a l'última votació al voltant de la definició, Podemos s'hi va abstenir.

Mesures per a un pla integral

1. **Violència de gènere.** Es considera violència contra la dona quan comporti danys o patiments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica. També es reconeixen mesures per protegir les dones víctimes de tràfic de blanques, les subjectes a matrimonis forçats, les que han estat obligades a la mutilació genital i les que pateixen violència sexual. Hi haurà, així mateix, protocols específics per al tractament de vexacions en festes populars.
2. **Protecció abans de denunciar.** S'amplia la condició de víctima a les dones que encara no hagin interposat una denúncia penal, perquè puguin accedir als recursos de protecció i atenció integral.
3. **Prevenió precoç sanitària.** Es desenvoluparan protocols de detecció de víctimes de violència masclista a urgències i a atenció primària. Es posarà en marxa una clau de seguiment en les històries clíniques per tal d'identificar-ne els casos.
4. **Protecció dels orfes i de fills de les víctimes.** Les persones que tinguin la pàtria potestat d'orfes per violència de gènere tindran beneficis fiscals (excepte el maltractador) i prioritat en l'accés a habitatge protegit. Els fills rebran atenció psicològica i pedagògica. Tindran accés prioritari a pensions d'orfanat i a beques.
5. **Sense custòdia compartida per a pares maltractadors.** Se suspendrà el règim de visites i estarà prohibit que els fills menors vagin a la presó a veure els seus progenitors.
6. **Supressió d'atenuants a les sentències de maltractament.** No es consideraran atenuants la confessió del crim o la reparació del dany. Es perfeccionarà la tipificació dels delictes en l'àmbit digital.
7. **Dret a dispensa.** El document recorda que cal «evitar els espais d'impunitat» que es deriven de la legislació actual. Fins ara, les víctimes havien de tornar a declarar en el judici davant l'agressor, la qual cosa significava que moltes retinessin la denúncia.

D'ara endavant, després de presentar la denúncia se'ls prendrà declaració, se'ls farà un estudi forense i no estaran obligades a tornar a declarar en el judici. Amb aquesta mesura es pretén que la víctima se senti més protegida i que no retiri la denúncia.

8. **Unitats de suport.** Es crearan unitats de suport multidisciplinàries que oferiran atenció permanent a fi d'acompanyar i protegir les víctimes. Es farà un seguiment individualitzat de cada cas per garantir-los l'ajuda i evitar el risc de patir agressions.
9. **Reforç de la seguretat.** S'establiran unitats policials amb formació específica en violència de gènere, que prestaran atenció les 24 hores del dia tots els dies de la setmana, i en les valoracions de risc s'inclouran els fills i filles.
10. **Prevenició a l'escola.** Els centres educatius de tots els cicles formatius impulsaran mesures educatives contra el masclisme, així com un protocol per a la detecció precoç de la violència. Als manuals d'Història s'inclourà el moviment feminista.
11. **Activitats als centres educatius.** Es promouran activitats per prevenir la violència sexual, i es treballarà específicament amb nens i adolescents.
12. **Continguts d'igualtat.** S'inclouran continguts d'igualtat i contra la violència de gènere als temaris d'accés dels cossos docents.
13. **Vigilància dels mitjans.** S'impulsarà, d'acord amb els mitjans i els professionals audiovisuals, una imatge de la dona lliure d'estereotips i es desenvoluparà un Codi de publicitat no sexista. L'Observatori de la Imatge de les Dones denunciarà els continguts denigrants i discriminatoris que detecti als mitjans de comunicació.
14. **Canvi de cognoms.** Les persones majors de 18 anys que hagin patit violència masclista per part del seu pare es podran treure, si ho volen, el cognom del maltractador.
15. **Sancions a l'esport.** S'ampliaran les sancions administratives als clubs esportius que permetin l'apologia de la violència de gènere en els esdeveniments esportius.

Els experts que han ajudat a redactar totes les mesures del Pacte d'Estat van posar molt d'èmfasi en la necessitat de substituir la declaració de la víctima de violència de gènere al judici oral per l'enregistrament de vídeo de la seva declaració en fase d'investigació. S'entén que d'aquesta manera pot evitar-se una segona victimització. En un informe detallat i basat en les recomanacions dels experts, se suggereix modificar la legislació per evitar les visites dels pares maltractadors durant la tramitació del procediment i fins que no es dicti sentència. També es preveu rebutjar la custòdia compartida en supòsits de violència masclista perquè el menor no resti desprotegit, així com la seva suspensió si aquest règim ja estava acordat.

Un altre aspecte que recull el Pacte és la tipificació penal dels delictes a través de xarxes socials, davant l'augment dels casos de suplantació de la identitat a internet per part de maltractadors, als quals es prohibirà que l'utilitzin.

Sobre els atenuants que fins ara prevalen a la legislació actual, n'hi ha un que s'ha fet servir en molts casos, i és el que es refereix a la declaració de culpabilitat per part del maltractador, que es tradueix en una reducció de pena. Ara es vol evitar aquest procediment amb la supressió d'aquest atenuant de confessió en delictes d'assassinat per violència de gènere. També se sol·licitarà modificar la llei perquè les dones tinguin accés a un advocat des del primer moment i de manera gratuïta.

El Pacte d'Estat suposa la modificació de la Llei de règim local, perquè els ajuntaments recuperin les competències en promoció de la igualtat entre dones i homes i en matèria de violència de gènere. Es planteja, així mateix, la creació d'unitats de suport en l'àmbit local, que es regiran d'acord amb els principis d'atenció permanent, actuació urgent i especialització en les prestacions.

Dins l'apartat de prevenció de la violència de gènere, durant les sessions hi va haver un interès especial a intensificar la feina que du a terme el col·lectiu sanitari: la Fiscalia de Violència de Gènere va alertar de la necessitat que els cossos professionals de la salut puguin fer un cribratge universal i sistemàtic perquè l'actuació judicial resulti

més encertada. Per exemple, a la Comunitat Valenciana es va engegar el 2015 el programa Sivio (sistema d'informació per a la detecció i actuació davant la violència de gènere), que han posat en pràctica la majoria dels metges de capçalera, i en un any i mig, a través d'un qüestionari, han detectat 3.000 casos de violència de gènere. Aquest cribratge universal pioner a Espanya ha consistit en més de 100.000 entrevistes en dotze mesos. El que es pretén és que la consulta mèdica i l'entrevista personal vagin en paral·lel i no per separat, atès que els metges coincideixen en la valoració que molts casos de depressió, insomni, ansietat, dolor crònic o visites freqüents a l'hospital amaguen indicis que porten a sospitar que la dona podria ser víctima de violència de gènere, tot i que no presenti lesions visibles.

Pel que fa als indicis mèdics, Ángela Escribano Martínez, tècnica de violència de gènere en la Direcció General de Salut Pública de la Generalitat valenciana, ha dut a terme un treball que es basa en l'estudi de 17 dones assassinades a la província de València entre el 2011 i el 2015. De l'estudi es desprèn que 15 mostraven indicis mèdics que podien revelar un cas de violència de gènere, si se n'hagués fet un seguiment adient. Per aquesta raó, tant Ángela Escribano des de València com Miguel Lorente, metge forense i exdelegat del Govern en el camp de la violència de gènere, insisteixen que cal formar més i millor els metges perquè puguin fer una selecció transversal i universal als centres d'atenció de primària.

Entre les dues-centes mesures aprovades en aquest pacte, també es remarca la importància d'elaborar estudis exhaustius i rigorosos sobre el nombre de nens i adolescents que han patit violència de gènere a la llar. I aquest afany no és banal, ja que han estat els grans oblidats d'ençà el 2004, quan es va aprovar la Llei de violència de gènere. Justament des d'aquesta data, segons dades estimatives, se sap que al voltant de 500 nens s'han quedat orfes per aquestes circumstàncies. Nens que s'oculten, que viuen en soledat el seu problema i que en la majoria dels casos no reben ajut psicològic, ja que els seus avis o oncles, amb els quals conviuen, no desitgen ser estigmatitzats per la societat i prefereixen amagar-se. Els experts admeten que el

seguiment dels nens orfes en aquestes circumstàncies és mínim, i, per consegüent, resulta molt difícil avaluar els possibles efectes psicològics i socials que tindran quan siguin adults.

De la mateixa manera, també hi ha un seguiment escàs als centres d'urgències, tal com revela la doctora Mercedes Martínez León al seu llibre *Antropología de la violencia de género en la medicina legal*, on afirma que «entre l'11 i el 30% de les urgències no són accidents domèstics»; d'aquí que subratlli la necessitat de fer un bon seguiment de tots els casos en què s'aprecii una reincidència notable en l'ingrés al Servei d'Urgències. La doctora Martínez León sosté al llibre que «el 90% de les dones maltractades passen per les consultes del metge de família l'any posterior a l'agressió. El metge de família és el professional sanitari que està en millors condicions per identificar a temps un problema que afecta un 12% de les dones espanyoles».

Índex

- 11 **Agraïments**
- 13 **Pròleg: una peça imprescindible al vostre aixovar**
- 17 **Presentació: la violència de gènere no és una guerra de sexes**
 - Un núvol tòxic 17
 - El Conveni d'Istanbul del 2011 19
 - El Pacte d'Estat a Espanya del 2017 21
- 27 **1. El sexisme: masculinitat i patriarcat**
 - Quan i com sorgeix el patriarcat 29
 - La influència de les religions a Europa 31
 - Què reflecteix la literatura sobre les dones 32
 - Primera noció d'igualtat a la història 33
 - El sexisme, origen de la violència masclista 33
 - Mesuradors de l'abús emocional 35
 - Formes i desenvolupament de la violència de gènere en el treball i amb finalitats lucratives 37
 - Dominació masculina 37
 - La violació com a arma de guerra 38
 - El comerç de tràfic de dones 39
 - La mutilació genital femenina 41
 - Els matrimonis forçosos 42
 - El tràfic de dones i nenes a Espanya 42

- 45 **2. Mites sobre la violència de gènere**
 Mites en l'àmbit sociocultural 45
 Mites en l'àmbit de la dona 49
 Mites en l'àmbit de l'home 51
 Els neomites que sorgeixen amb el postmasclisme 54
- 57 **3. Construcció, destrucció i reconstrucció de la identitat**
 La concepció del gènere i la violència 57
 La permissivitat de la violència 60
 El que és simbòlic és real 60
 El que amaguen els contes 64
 Identitat masculina 66
 La construcció de la identitat de l'home 66
 El procés de socialització de gènere en l'home 69
 La figura del pare 72
 Identitat femenina 81
 La construcció de la identitat de la dona 81
 La dona a l'aula 83
 El que és femení a través de la publicitat 87
 Lectures per a una lectura diferent de la dona 92
 Tractament dels mitjans de comunicació de les notícies sobre violència de gènere 94
 Víctima o botxí? 94
 Els mitjans, el canal per informar-se sobre la violència de gènere 99
 Primers codis deontològics sobre la violència de gènere 102
Mujeres y Hombres y viceversa: una icona de programa masclista 103
- 107 **4. Perfil de la dona maltractada**
 Decàleg per detectar el maltractament a les dones 107
 Conseqüències físiques i mentals en la dona 116
 Conseqüències psicopatològiques del maltractament crònic 117

	Efectes físics en la dona maltractada	121
	Sentiments de culpa en les dones maltractades a la llar	123
125	5. Perfil de l'home maltractador	
	Què porta l'home a maltractar la dona?	125
	Discrepàncies sobre què cal considerar violència de gènere i què no ho és	127
	La ment de l'home que és violent amb la seva parella	128
	L'assetjament i l'assetjador	131
	Augment de les denúncies per assetjament sexual i abusos	134
	La ideologia sexista i el poder en la relació	137
	Per què els homes maten les dones	138
143	6. Ajudes i protecció a les víctimes del maltractament	
	Suport econòmic i reinserció laboral	143
	Col·lectius especialment sensibles	148
	Les cases d'acollida i els pisos tutelats	150
	La situació dels fills de mares assassinades	153
	Els telèfons gratuïts de denúncia a Espanya	155
	Telèfons contra la violència de gènere	155
	Telèfon per a l'atenció de nens i adolescents	158
159	7. Orfes	
	Ajuts específics en algunes comunitats autònomes	161
	El Fons de Beques de la Fundació Solitud Cazorla Prieto	163
	Comissió per a la Investigació dels Maltractaments a Dones	164
167	Bibliografia	
	Webgrafia	172

